

Druhý rok Státního programu péče o životní prostředí

Nezbytným předpokladem pro zamezení dalšímu zhoršování stavu životního prostředí a pro jeho postupné zlepšování je existence státní ekologické politiky, která stanovuje základní cíle státu v oblasti péče o životní prostředí. Spolu s obdobnými dokumenty jednotlivých sektorů československého hospodářství jsou zásady státní ekologické politiky integrální součástí celkové koncepce rozvoje Československa i součástí evropské ekologické politiky zaměřené na zlepšování kvality prostředí v regionálním a globálním měřítku.

Prakticky ve všech vyspělých státech byla již ekologická politika formulována; například Evropská společenství v současné době projednávají už pátý akční program, vyjadřující základní priority svých členských zemí v ochraně životního prostředí. Způsob přípravy, vzniku a naplňování státní ekologické politiky bude jistě jedním z významných bodů, sledovaných při realizaci ustanovení Asociační dohody týkající se spolupráce ČSFR a ES v péči o životní prostředí.

Koncepce státní ekologické politiky byla u nás schválena usnesením vlády ČSFR č. 511 z 26. 7. 1990. Současně vláda uložila připravit základní nástroj pro realizaci strategických cílů koncepce - Státní program péče o životní prostředí (dále jen Program). Byl přijat usnesením vlády ČSFR č. 229 z 18. 4. 1991 a tak byla vytvořena základní východiska k postupnému řešení konkrétních ekologických problémů.

Realizace Programu probíhá již druhý rok a to je vhodná příležitost pro komentování dosažených dílčích výsledků a očekávaného dalšího postupu, který se v průběhu řešení musí zákonitě upravovat a zpřesňovat.

Struktura Programu

Státní program péče o životní prostředí musí napomáhat řešení zásadních ekologických problémů ČSFR v jejich vzájemných vazbách a souvislostech. Proto je koncipován jako otevřený soubor 7 hlavních programů, členěných na programy různých řádů. Jednotlivé programy jsou zaměřeny na řešení určité skupiny ekologických problémů a mají obvykle dlouhodobý nebo dokonce trvalý charakter. Hlavní programy jsou:

- A - Systém péče o životní prostředí
- B - Péče o složky životního prostředí
- C - Ekologizace výrobků, technologií, služeb a rozmístování činnosti v území
- D - Ekologická výchova, vzdělávání, osvěta a podpora dobrovolných aktivit

- E - Rozvoj poznání v oblasti životního prostředí
- F - Řešení regionálních ekologických problémů
- G - Mezinárodní ekologické programy a projekty

V rámci programů se postupně určují konkrétní projekty s jasně definovanými cíli a přesně vymezeným časovým horizontem. Zahnutí projektu do programu nezakládá automaticky nárok na úhradu nákladů řešení z prostředků federace nebo republik, je však oceněním významu projektu a jeho řešení v daném období a tedy i orientací podnikatelské sféry na vybrané problémové oblasti. Finanční podpora se soustřeďuje především na neinvestiční část řešení projektů, pilotní anebo demonstrační jednotky.

Výsledky účasti FVŽP v Programu v roce 1991

Federální výbor pro životní prostředí měl ve svém rozpočtu na r. 1991 prostředky ve výši 305 mil. Kčs na podporu řešení vybraných projektů. Po zveřejnění struktury Programu a pravidel pro účast v něm v odborném tisku bylo v průběhu r. 1991 evidováno celkem 1130 nabídek projektů se žádostí o podporu z rozpočtu FVŽP. Z nich bylo po předběžném výběru a po projednání v Ekologické programové komisi, složené z náměstků vedoucích ústředních orgánů federace a republik pro životní prostředí (FVŽP, MŽP ČR, SKŽP), přijato 186 nabídek v celkové výši 251,636 mil. Kčs. Rámcový přehled o počtu hospodářských smluv a využití prostředků ve vztahu k základní struktuře Programu je uveden v tabulce.

Nevyučerpané prostředky byly z větší části použity k řešení problémů spojených s odstraňováním ekologických závad v prostoru bývalých sovětských vojenských posádek.

Za 8 měsíců řešení Programu v r. 1991 jsme získali mnoho kladných i záporných poznatků. Za pozitiva je možno považovat především:

- Program se stal významným dokumentem při jednáních se zahraničními partnery o dvoustranné či vícestranné pomoci Čes-

koslovensku. Program dokumentuje, že v ČSFR víme, co chceme řešit a jaké jsou naše priority. Proto se mohl stát i základem pro výběr konkrétních projektů určených k této spolupráci.

- Ústřední orgány státní správy pro životní prostředí přestaly být jeho příjemci a vyhlášením pasivními příjemci méně závažných námětů nebo námětů „monopolních“ řešitelů, ale měly možnost aktivně ovlivňovat řešení hlavních problémů.
- Protože především návrhy projektů územně vázaných byly nejprve hodnoceny v republikových ústředních orgánech a teprve po jejich doporučení projednávány v EPK, dále se posilovala koordinace a spolupráce všech tří orgánů.
- Účast zástupců dalších ústředních orgánů podstatně zlepšila koordinaci při využívání prostředků rozpočtovaných pro obdobné účely jinými orgány federace a republik.
- Zahájilo se řešení některých projektů, které územním orgánům státní správy umožní v budoucnu soustředit se na rozhodující problémy území už na základě připravených a optimálně směřovaných postupů atd.

K negativním stránkám patří naopak:

- Při otevřenosti programu, kterou je nutno nadále zachovat, se neosvědčilo ponechání možnosti předkládání časově neomezených námětů v celé šíři Programu. Posuzování takto koncipovaných námětů je složité, organizačně, administrativně náročné.
- Záměr podporovat některé projekty z rozpočtu FVŽP především neinvestičními prostředky znesnadnil zajišťování měřicí techniky, monitorovacích systémů, ověřování správnosti řešení prototypy apod.
- Podle zatím platných pravidel nelze rozpočtované prostředky převádět do dalších období, a to ztížilo orientaci na realizaci střednědobých projektů, které by pro zlepšení stavu životního prostředí mohly mít rozhodující význam.
- Úroveň zasílaných námětů v mnoha případech neodpovídala požadované struktuře a byla zapotřebí neúměrně dlouhá doba k jejich dopracování: některé náměty zřetelně pocházely z období před vyhlášením Programu a svým pojetím nasvědčovaly, že jejich autorům jde spíše o existenční než věcné problémy.

Charakteristika konkrétních vyřešených projektů je mimo rámec tohoto příspěvku. Zájemci se s ní mohou seznámit v knihovně FVŽP, kde se také archivují závěrečné zprávy všech ukončených projektů.

Realizace programu v r. 1992

Na základě zkušeností a poznatků při řízení Programu v r. 1991 dochází v letošním roce k některým závažným změnám, pokud jde o věcné zaměření řešených projektů a pravidla pro navrhování, zadávání a výběr projektů podporovaných z rozpočtu FVŽP a výběr jejich řešitelů, případně realizátorů.

Jsou stanoveny klíčové oblasti programu a na ně navazující priority ekologických problémů. Podpora z rozpočtu FVŽP je poskytnuta v tomto roce pouze takovým projektům, které

přinášejí řešení spadající do některého z takto vymezených prioritních problémových okruhů.

Podporované projekty jsou rozděleny do čtyř skupin. Toto rozdělení vychází z postupů a pravidel používaných v programu Evropských společenství PHARE a je motivováno mj. nutností harmonizovat naše programy s programy ES.

První skupinu tvoří projekty, jejichž řešitelé (případně realizátoři) určí veřejná obchodní soutěž. Seznam zadání projektů této skupiny byl vyhlášen ve sdělovacích prostředcích. Přístup do soutěže se umožní všem zájemcům. Jsou sem zařazeny náročné projekty, jejichž podstatnou součástí je dodávka (výroba) hmotných výstupů - technologických linek, strojních zařízení, monitorovacích systémů (sítí, objektů) apod. - nutných k průkazu realizovatelnosti navrženého řešení.

Druhá skupina obsahuje projekty řešené v rámci užší soutěže - tj. soutěže „pro vybrané účely“, resp. „pro omezený počet účastníků“. Náplní projektů této skupiny je především nehmotný výstup (studie, expertizy, technologické postupy, metodiky, laboratorní měření, software apod.). Výzva k účasti v užší soutěži byla spolu se zadáním zaslána 3-4 vybraným účastníkům přímo, bez zveřejnění ve sdělovacích prostředcích.

Do třetí skupiny se řadí tzv. „nadějně projekty“, jejichž řešení

Počty hospodářských smluv a využití prostředků ve vztahu k základní struktuře Státního programu péče o životní prostředí

Hlavní program	Počet uzavř. HS	Výše smluvní podpory v ml. Kčs
A Systém péče o ŽP	38	48,074
B Péče o složky	60	124,732
C Ekologizace výroby, technologií, služeb a rozmísťování činnosti v území	42	38,513
D Ekologická výchova, vzdělávání, osvěta a podpora dobrovolných ekologických aktivit	6	1,944
E Rozvoj poznání v oblasti ŽP	10	21,532
F Řešení regionálních ekologických problémů	10	6,722
G Mezinárodní ekologické programy a projekty	9	7,543
Ostatní studie	23	2,576
Celkem	198	251,636

již bylo s podporou FVŽP zahájeno r. 1991, a které zároveň spadají do některé ze stanovených klíčových oblastí a priorit problémů. Výběr projektů k podpoře provedl FVŽP ve spolupráci s MŽP ČR a SKŽP prostřednictvím Ekologické programové komise na základě posouzení dosavadních výsledků řešení. Řešitelé vybraných projektů byli vyzváni k předložení návrhu řešení projektu v roce 1992.

Tyto projekty tvoří rozhodující podíl z celkového počtu letos podporovaných projektů.

Čtvrtou skupinu tvoří projekty, které jsou k podpoře z rozpočtu FVŽP vybírány v zásadě obdobným postupem jako r. 1991, tj. z návrhů projektů předkládaných Federálnímu výboru pro životní prostředí navrhovateli z řad odborné veřejnosti. Do této skupiny je možno zařadit též ty, jejichž potřebnost se objeví v průběhu roku, zejména v souvislosti s mezinárodní spoluprací nebo pomocí Československu (tzv. „vyvolané“ nebo „podpůrné“ projekty).

Pravidla týkající se realizace Programu včetně vymezení klíčových oblastí byla zveřejněna v Hospodářských novinách 25. 3. 1992.

★ ★ ★

Prostředky vynakládané na řešení úkolů Státního programu péče o životní prostředí tvoří jen menší část prostředků vynaložených na ochranu životního prostředí v rozpočtech federace a obou republik. Například r. 1991 bylo v těchto rozpočtech uvažováno s výdaji ve výši 10,8 mld. Kčs, spolu s předpokládanými výdaji fondů životního prostředí ČR a SR 13,9 mld. Kčs (což mimochodem představovalo ca 1,8 % uvažovaného hrubého národního produktu). Přesto lze očekávat, že vložené prostředky přinesou mnohonásobně vyšší efekt ekonomický a především ekologický. Pro budoucnost lze uvažovat se zvyšující se návratností prostředků vynaložených v Programu - v r. 1991 předpokládána necelých 28 mil. Kčs - na druhé straně bude zřejmě nutno zvýšit účast státního rozpočtu na ekologických projektech s mezinárodní účastí. Podle údajů Komise ES činila zahraniční pomoc v letech 1990-91 asi 50 mil. ECU, tj. zhruba 1,8 mld. Kčs v rámci tzv. Skupiny 24. Pokud bude zájem ČSFR o projekty se zahraniční finanční podporou dokumentován nejen slovně, ale v rámci možností i lokálními zdroji, bude tento objem pomoci jistě zachován nebo překročen. Kritérium „mezinárodní spolupráce“ bude proto v dalších letech jedním ze základních kritérií určujících podporu výzkumných, vývojových a demonstračních projektů z prostředků státního rozpočtu.

